

Audit: Handhygiëne-materialen in verpleeghuizen

Dit is een handvat hoe je in je verpleeghuis handhygiëne-materialen op orde kunt krijgen. Pagina 1 en 2 geven uitleg over goede handhygiëne. Vanaf pagina 3 vind je een audit-formulier, om de handhygiëne-materialen in kaart te brengen en vast te stellen welke verbeteringen de handhygiëne kunnen bevorderen.

Goede handhygiëne is een effectief middel om infecties te vermijden en behoort dus bij een algeheel infectiepreventieprogramma. Daarom heeft ook de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd aandacht voor handhygiëne. Eén van de belangrijkste redenen voor alle belangstelling voor handhygiëne is de opkomst van BRMO's, ziektes waarvoor er nog geen geneesmiddelen bestaan. De kosten voor een MRSA-uitbraak (een BRMO) kunnen zelfs oplopen tot € 650.000 per jaar. Sterker nog, we weten dat een MRSA niet weg te krijgen is als je het niet snel aanpakt.¹ Handhygiëne is dus essentieel in het vermijden en inperken van uitbraken. Maar handhygiëne kan niet gedaan worden als de faciliteiten en materialen niet op orde zijn. Ook de werkprocessen kunnen geoptimaliseerd worden zodat mensen zowel efficiënter als hygiënischer kunnen werken.

Als je weet wat handhygiëne is én wanneer handhygiëne moet worden toegepast, begrijp je de punten beter uit de formulieren. Handhygiëne is het wassen met water en zeep en het afdrogen met een papieren handdoek óf het gebruik van handalcohol. Handalcohol kan altijd gebruikt worden behalve als handen zichtbaar vuil zijn, plakkerig aanvoelen, nat zijn of na eigen wc-gebruik. Dan moet water, zeep en een papieren handdoek gebruikt worden.

De voorkeur gaat meestal uit naar handalcohol. Dit is om een aantal redenen:

- Het gebruik van handalcohol is veel sneller dan water.
- Je kunt het bij je dragen.
- Je kunt daarna makkelijker handschoenen aandoen.
- Het is veel beter voor je handen.
- Onderzoek bewijst dat als mensen de handhygiëneregels leren, dat goede handhygiëne toeneemt doordat mensen meer handalcohol gebruiken op de juiste momenten.

Het is ook nodig om te begrijpen wanneer je handhygiëne moet toepassen. Misschien ken je de 5 momenten van de WHO, maar die zijn onduidelijk, ingewikkeld en meer gericht op een ziekenhuis-situatie. Om de regels duidelijk te maken, wordt het in de verpleegzorg vertaald als: Kamer In, Kamer Uit, Voor Schoon, Na Vies.

Kamer In is: Je doet de kamerdeur van de bewoner open en loopt naar binnen. Je doet de deur dicht. Daarna voer je de handhygiëne uit – altijd aan de binnenkant van de kamer.

---

¹ Batina, et al. "Antimicrobial Resistance" *Infect Control* 2016, 5:32.

Voordat je de kamer uit gaat, doe je ook altijd handhygiëne. Dit is **Kamer Uit**. Dus: altijd IN de bewonerskamer. Als je de kamer al uitloopt, ben je te laat, want dan heb je de deurklink al aangeraakt met vieze handen. Als je een medewerker met handschoenen op de gang ziet, weet je dat die vergeten is om handhygiëne uit te voeren en kan je die aanspreken.

Je moet voor een schone handeling altijd handhygiëne uitvoeren. Er zijn 2 soorten schone handelingen: handelingen waarbij je de huidbarrière doorbreekt (invasieve handelingen) én het bereiden van eten en pillen. Dit is wat we verstaan onder **Voor Schoon**.

Na Vies is na aanraking met lichaamsvocht. Dit kan van jezelf zijn of van de bewoners.

Vraag: Ik dacht dat je geen handalcohol mocht gebruiken bij noro.
Antwoord: Het klopt dat water en zeep effectiever is bij noro. Echter, mensen volgen de regels voor handhygiëne beter wanneer ze blijven doen wat ze gewend zijn. Als mensen handalcohol gewend zijn, dan kunnen ze beter hun handen blijven desinfecteren. Het is beter als mensen vaak hun handen desinfecteren dan zelden wassen. Vandaar dat de nieuwe richtlijn aangeeft dat je vooral moet blijven doen wat je gewend bent (handen wassen of desinfecteren).

Als de handhygiëne faciliteiten en materialen niet op orde zijn, is het onmogelijk voor de medewerkers om volgens de richtlijn te werken. Dit formulier kan een eerste stap zijn om in kaart brengen wat al op orde is en wat nog veranderd moet worden. Als je een vraag met “Nee” beantwoordt op het formulier, bedenk dan naar wat er gedaan kan worden om er een “Ja” van te maken.

Deze audit is afkomstig van het project HANDSOME, verbeteren van handhygiëne in verpleeghuizen. HANDSOME werd ontwikkeld door de GGD Rotterdam-Rijnmond in samenwerking met het Erasmus MC, afdeling maatschappelijke gezondheidszorg en wordt mogelijk gemaakt door ZonMw.

Voor informatie over andere HANDSOME handhygiëne tools, kijk naar: www.zorgvoorbeter.nl/handsome. Heb je vragen over HANDSOME? Neem dan contact op met Gwen Teesing, g.teesing@rotterdam.nl

Audit: Handhygiëne-materialen in verpleeghuizen (formulier)

(1)	<p>Handalcohol is beschikbaar in alle bewonerskamers <i>EN/OF</i> personeel heeft alcoholflesjes bij zich. Deze handalcohol kan worden gebruikt zonder een kastdeur open te doen.</p> <p><i>Uitleg: De voorkeur gaat meestal uit naar handalcohol. Dit is om een aantal redenen:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Het gebruik van handalcohol is veel sneller dan wassen met water, zeep en een papieren handdoek.</i> • <i>Je kunt het bij je dragen.</i> • <i>Je kunt daarna makkelijk handschoenen aandoen.</i> • <i>Het is veel beter voor je handen.</i> • <i>Onderzoek bewijst dat als mensen de handhygiëneregels leren, dat goede handhygiëne toeneemt doordat mensen meer <u>handalcohol</u> gebruiken op de juiste momenten.</i> <p><i>Vandaar dat het raadzaam is dat handalcohol aanwezig is bij alle plekken waar zorg wordt verleend.</i></p> <p><i>Handalcohol moet soms gelijk na een handeling worden gebruikt. Vandaar dat het niet achter een kastdeur moet staan. Door handalcohol in het zicht te hebben, werkt het ook als een zichtbaar signaal zodat zorgmedewerkers eraan denken.</i></p>	Ja/Nee
(2)	<p>Personeel draagt (werk)kleding met zakken om handalcohol bij zich te houden OF Personeel gebruikt clipjes om handalcohol op hun kleding te laten hangen.</p> <p><i>Uitleg: Als handalcohol niet overal aanwezig is, is het raadzaam om kleine flesjes handalcohol ter beschikking te stellen. Het moet ook mogelijk zijn om ze overal mee te nemen.</i></p>	Ja/Nee
(3)	<p>Water, vloeibare zeep en papieren handdoeken zijn beschikbaar in alle bewonerskamers.</p> <p><i>Uitleg: Handalcohol kan altijd gebruikt worden behalve als handen zichtbaar vuil zijn, plakkerig aanvoelen, nat zijn of na eigen wc-gebruik. Dan moet water, zeep en een papieren handdoek gebruikt worden. Voorbeeld: Als een bewoner in bed verschoond wordt, kan er, zelfs bij gebruik van handschoenen, zichtbaar lichaamsvocht op de handen komen. Dan moet water, zeep en papieren handdoeken gebruikt worden zonder dat een deur naar een badkamer moet worden opengedaan..</i></p>	Ja/Nee
(4)	<p>Vloeibare zeep en papieren handdoeken zijn beschikbaar in alle WCs.</p> <p><i>Uitleg: Medewerkers mogen geen reeds gebruikte stoffen handdoeken gebruiken.</i></p>	Ja/Nee

(5)	<p>Handcrème in een flacon met een pomp is beschikbaar op alle afdelingen.</p> <p><i>Uitleg: Zorgmedewerkers wassen vaak hun handen, waardoor ze droge handen kunnen krijgen. De huid van de handen moet gezond blijven - anders kunnen bacteriën en virussen zich alsnog nestelen in ruwe plekken of kloofjes van het huidoppervlak. Daarom maakt het gebruik van handcrème een onmisbaar onderdeel uit van goede handhygiëne. Handcrème kan gebruikt worden tijdens de pauzes.</i></p>	Ja/Nee
(6)	<p>Washandjes, handdoeken, lakens, incontinentiemateriaal en handschoenen zijn allemaal in de bewonerskamer beschikbaar.</p> <p><i>Uitleg: Dit is handig om twee redenen. Ten eerste, als de medewerkers steeds de kamer in en uit lopen, moeten ze iedere keer opnieuw handhygiëne uitvoeren. Net zo belangrijk is dat de medewerkers efficiënt kunnen werken. Als ze steeds heen en weer moeten lopen voor benodigdheden, zijn ze al die tijd niet bezig met zorg voor de bewoner.</i></p>	Ja/Nee
(7)	<p>Zakken zijn beschikbaar in de bewonerskamer voor gebruikte incontinentiematerialen.</p> <p><i>Uitleg: Los incontinentiemateriaal moet niet over de gang worden gedragen of op de vloer gelegd worden.</i></p>	Ja/Nee
(8)	<p>De was wordt op een verantwoorde manier uit de kamer gehaald. Dit betekent dat de waskar de bewonerskamer binnenkomt, óf de waskar blijft op de gang maar de deur blijft open, óf er worden waszakken gebruikt.</p> <p><i>Uitleg: Als de was niet op een handige manier verplaatst kan worden, kunnen de medewerkers geen handhygiëne uitvoeren op de momenten waarop het moet gebeuren. Hierdoor kunnen ziektes zich verspreiden. Medewerkers die de was tegen hun lijf dragen lopen ook een hogere kans om zelf ziek te worden. Vaak worden draagbare wasmanden gebruikt. Deze zijn onhygiënisch, want ze zijn open en worden meegenomen naar meerdere bewonerskamers. Er zijn drie opties die wel hygiënisch zijn: de eerste optie is dat een waskar de kamer wordt binnengerold. De vuile was wordt in de bewonerskamer in de waskar gedaan, gevolgd door handhygiëne. De tweede optie is dat de waskar op de gang blijft. Dan moet de deur van de bewonerskamer openblijven terwijl alle vuile was wordt verzameld. De medewerker loopt door de deur zonder iets aan te raken doet alle was in de waskar, doet vervolgens handhygiëne en doet de deur dicht. De derde optie is dat de was wordt verzameld in een (was)zak in de bewonerskamer, handhygiëne wordt uitgevoerd en de was buiten de kamer in de waskar/wasruimte wordt gezet.</i></p>	Kies één
(9)	<p>De waskar heeft bruikbare pedalen om de deksels te openen.</p> <p><i>Uitleg: Pedalen zorgen ervoor dat de medewerkers de deksels niet met verontreinigde handen open hoeven zetten.</i></p>	Ja/Nee

(10)	Handalcohol is aanwezig op de waskar.	Ja/Nee
	<i>Uitleg: Handhygiëne moet worden uitgevoerd voor het bereiden van voedsel. Omdat handalcohol beter voor de handen is dan water en zeep, is het aan te raden om handalcohol beschikbaar te stellen.</i>	
(12)	Handalcohol is aanwezig op de medicijnkar en in de medicijnkast.	Ja/Nee
	<i>Uitleg: Handhygiëne moet worden uitgevoerd vóór het voorbereiden van medicijnen.</i>	
(13)	Prullenbakken zijn open of hebben voetpedalen/kniebediening en zitten niet achter een kastdeur.	Ja/Nee
	<i>Uitleg: Het is niet hygiënisch als medewerkers iets moeten aanraken om materialen weg te gooien.</i>	
(14)	Personeel wordt gevraagd naar hun mening over de handalcohol en de handcrème.	Ja/Nee
	<i>Uitleg: Als het personeel de materialen niet fijn vindt, is er een kleinere kans dat die de materialen ook daadwerkelijk worden gebruikt. Als ze de materialen niet fijn vinden, kan je hen het beste verschillende merken laten uittesten en een andere kiezen.</i>	
(15)	De handhygiëne-producten in de badkamers, bewonerskamers en gemeenschappelijke kamers wordt dagelijks gecontroleerd om te kijken of ze leeg zijn.	Ja/Nee
	<i>Uitleg: Eén van de meest benoemde belemmeringen voor handhygiëne is dat de handhygiëneproducten niet tijdig worden bijgevuld.</i>	
(16)	De voorraad van handhygiëne-producten is altijd beschikbaar, ook 's nachts en in het weekend.	Ja/Nee
	<i>Uitleg: Bij sommige organisaties is een extern bedrijf verantwoordelijk voor het (bestellen en) bijvullen van de handhygiëne-producten. Als een extern bedrijf alles op slot doet, kunnen de zorgmedewerkers de dispensers niet bijvullen.</i>	
(17)	Er wordt uitleg gegeven aan nieuwe medewerkers zodat ze weten hoe ze handhygiënedispensers kunnen bijvullen.	Ja/Nee
	<i>Uitleg: Ongeveer 5 tot 10% van zorgmedewerkers geven aan dat ze niet weten hoe ze handhygiëneproducten bij kunnen vullen. Omdat de schoonmakers niet altijd aanwezig zijn, is het nodig dat ook de zorgmedewerkers de handhygiëneproducten kunnen bijvullen.</i>	